

Korom Ágoston

A „Dán“ Jogesetet (C-370/05) követően a tagállamok a külföldiek termőföld és ingatlan vásárlásával kapcsolatos, valamint a birtokpolitikára vonatkozó mozgásterének módosulása.

Bevezetés

Jelen publikáció célja annak bemutatása, hogy a viszonylag széles körben megismert, az Európai Bíróság C-370/05 ítéletét követően hogyan változott a tagállamok a termőföldek és az ingatlanok forgalmának szabályozására vonatkozó mozgáster az Európai Bíróság ítélezési gyakorlata alapján.

Ezen mozgásteret elsősorban az EK Szerződés 222. cikkelye határozza meg, amely alapján tagállami kompetenciájában marad a tulajdoni renddel kapcsolatos kérdések eldöntése. Az Európai Bíróság ítélezési gyakorlata alapján azonban a tagállamoknak a kérdés szabályozása során tekintettel kell lenniük az EK Szerződés 56. cikkelyében megfogalmazott a tőke szabad áramlását szabályzó célokra is.

Az Európai Bíróság joggyakorlata szerint, ha a nemzeti birtokpolitikai célok megvalósítása érdekében bevezetett nemzeti jogszabályok alkalmasak arra, hogy akadályozzák a tőke szabad mozgását, akkor ezen nemzeti rendelkezések csak abban az esetben lehetnek összhangban a közösségi joggal, ha az adott tagállamban bevezetett birtokpolitikai célkitűzések az Európai Bíróság joggyakorlata alapján közérdeknek minősülnek, valamint összhangban vannak az arányosság jogelvével, és az adott nemzeti rendelkezések által bevezetett eszközök nem helyettesíthetők más, a tőke szabad áramlását kisebb mértékben korlátozó rendelkezéssel.

A publikáció első részében részletesen bemutatom a „Dán jogesetet“, majd összegzem a jogeset kapcsán a nemzeti mozgásterben bekövetkezett változásokat.

A második részben olyan birtokpolitikával kapcsolatos kérdéseket szeretnék megválaszolni, mint a „zsebszerződéseket“ szankcionáló rendelkezésekre vonatkozó nemzeti mozgáster, vagy a birtokpolitikai mozgáster megsértése esetén a közösségi jog alapján milyen feltételek esetén állapítható meg a tagállam felelőssége.

Az Uwe Kay Festersen (C-370/05) jogeset bemutatása

A C-370/05. sz. ügyben az előzetes állásfoglalást kérő dán bíróság egy német állampolgárságú személy ellen folytatott büntetőeljárással kapcsolatban kereste meg az Európai Közösségek Bíróságát.

U. K. Festersen német állampolgár 1998-ban szerezte meg többek között egy dániai 3.29 hektár nagyságú terület tulajdonjogát, amely az ingatlan-nyilvántartásban mezőgazdasági földterületként szerepelt.

Mielőtt folytatnánk az ügy elemzését, fontosnak tartom a dán mezőgazdasági területekre vonatkozó szabályozás bemutatását.

Az akkor hatályos dán szabályozás értelmében minden 2 hektár feletti az ingatlan-nyilvántartásban mezőgazdasági földterületként nyilvántartott földterületére hasznosítási kötelezettség áll fenn.

A 2 hektár nagyságot meghaladó mezőgazdasági földterület tulajdonjogát megszerző személyeket 8 évig tartó tényleges helybennlakási kötelezettség terheli, azaz nem elég, ha a kötelezett regisztrálja magát az adott település népszerűségi-nyilvántartására szolgáló listáján, hanem - eltekintve a meghatározott ideig fennálló, kivételes körülmények hatására történő távolmaradástól- az illető személynek állandó és folyamatos jelleggel éjszakákon is az adott földterületen kell tartózkodnia.

A helybennlakás kötelezettsége alól a csak egészen kivételes esetben adható felmentés, és fontos megemlítenünk, hogy a helybennlakás kötelezettsége alóli mentesítést alátámasztható indokokat nem ismertetik a dán jogszabályok.

Visszatérve az üggyhöz, U. K. Festersen nem létesített tényleges lakóhelyet a megvásárolt területhez tartozó településen, ezért az illetékes hatóságok, majd a bíróság is nagy összegű pénzbüntetést szabtak ki, valamint felszólította U. K. Festersen-t, az adott településen állandó és tényleges lakóhely létesítésére, vagy a megvásárolt mezőgazdasági földterület 2 hektár nagyságúra csökkentésére.

U. K. Festersen az ítélet ellen fellebbezést nyújtott be, majd a Vestre Landsret az eljárás felfüggesztését követően többek között azt kérdezte az Európai Bíróságtól, hogy az EK-Szerződés a letelepedés szabadságára, továbbá a tőke szabad mozgására vonatkozó rendelkezései ellentétesek-e az olyan nemzeti rendelkezéssel, amely a mezőgazdasági földterületek megszerzését ahhoz a feltételhez köti, hogy a szerző fél létesítsen állandó lakóhelyet a földterület szerinti településen.

Az Európai Bíróság kifejti a 22. és 23. pontban, hogy a más tagállamok területén található ingatlanok megszerzésének joga a letelepedés jogának szükséges kiegészítését képező jog (C-305/87 ügy) illetve a (C-222/97, C-464/04) ügyekben megállapítást nyert, hogy a

tőke mozgáshoz tartoznak azok a műveletek, amelyekkel valamely tagállam területén, az ott lakóhellyel nem rendelkező személyek hajtanak végre.

A 24. és 22. pontokban az Európai Bíróság kifejti, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az EK Szerződés 56. cikkelye alapján tilos minden olyan nemzeti rendelkezés, amelyek alkalmas lehet arra, hogy eltántorítsa a külföldieket attól, hogy valamely tagállamban beruházásokat hajtsanak végre. Tiltottak továbbá az olyan nemzeti rendelkezések is, amelyek alkalmasak lehetnek arra, hogy eltántorítsák a saját állampolgárokat attól, hogy más tagállamban hajtsanak végre beruházásokat. Az ilyen intézkedések mégis elfogadhatónak tekinthetők akkor, ha közérdekű célra irányulnak és megfelelnek az arányosság elvének (C-302/97).

Tehát az ügyben az Európai Bíróságnak meg kell állapítania, hogy a termőföldvásárlást helybennlakáshoz kötő nemzeti jogszabály alkalmas lehet-e arra, hogy akadályozza a tőke szabad mozgását. Ha az adott nemzeti rendelkezés akadályozza a tőke szabad mozgását, de a korlátozást olyan fontos közérdek indokolja, amely elfogadható az Európai Bíróság gyakorlatában, illetve az adott rendelkezés az EK Szerződés céljait aránytalanul nem korlátozza, illetve bizonyítást nyer, hogy más -az EK Szerződés célkitűzéseit kevésbé korlátozó nemzeti rendelkezéssel nem lehet elérni a kívánt közérdeket biztosító célt- akkor a tőke szabad mozgását korlátozó nemzeti rendelkezés mégis elfogadható lehet a közösségi jog szempontjából.

Az Európai Bíróság a 25. pontban kifejtette, hogy a dán szabályozás által bevezetett, a mezőgazdasági terület megvásárlását helybennlakáshoz kötő feltétel ugyan nem vezet be nyílt diszkriminációt a más tagállamok állampolgáraival szemben, mégis alkalmas arra, hogy korlátozza a tőke szabad mozgását.

A továbbiakban azt kell megvizsgálni a fent említettek értelmében, hogy a helyben lakási kötelezettség bevezetését indokolják-e az EB ítélkezési gyakorlatában elfogadottnak minősíthető fontos nemzeti közérdekek.

A dán kormány kifejtette, hogy a kérdéses nemzeti rendelkezés elsősorban arra irányul, hogy megőrizze a mezőgazdasági földek azt a hagyományos hasznosítási módját, mely szerint a mezőgazdasági területeket elsősorban a tulajdonosaik lakják és művelik meg. A helybennlakási kötelezettséggel továbbá elő kívánják segíteni a vidéki állandó népesség megtartását, illetve elejét kívánják venni annak, hogy a termőföldek ingatlanspekuláció célpontjaivá valljanak. Az Európai Bíróság a 28. pontban elismeri, hogy ezek a célok közérdeket képviselnek, így elvileg alkalmasak lehetnek arra, hogy a közösségi jog szempontjából elfogadhatóak legyenek az e cél érdekében életbe léptetett eszközök.

A 28. és 29. pontokban foglaltaknak megfelelően azt kell megvizsgálni, hogy a fent említett célok eléréséhez alkalmas-e a helybennlakás követelménye az arányosság jogelvének figyelembe vételével.

Ami a termőföldek a tulajdonosaik által történő megművelésének célját illeti, a már ismertetett dán rendelkezésekből egyértelműen kitűnik, hogy önmagában a helybennlakás követelménye nem alkalmas ennek a célok az elérésére, hiszen a 30 hektár nagyság alatti termőföldek tulajdonosait nem terheli személyes hasznosítási kötelezettség.

A 31. pontban, az Európai Bíróság is elismeri, hogy a vidéki népesség megtartására alkalmas eszköz a helybennlakási kötelezettség. Az Európai Bíróság hozzáfűzte, hogy ez az eszköz nem alkalmas az olyan mezőgazdasági termelők esetében, akik már más gazdaságban is rendelkeznek lakóhellyel.

A 33. pontban az Európai Bíróság elismeri, hogy a helybennlakási kötelezettség, mivel csökkenti a mezőgazdasági területek potenciális megszerzőinek számát, ezért alkalmas lehet arra, hogy csökkentse a termőföldekre nehezedő spekulatív nyomást. Az Európai Bíróság külön is hangsúlyozta, hogy mivel a termőföld korlátozott erőforrás, ezért indokolt lehet közérdekből azt elősegíteni, hogy ezen a földeket olyanok szerezzék meg, akik azt megművelik.

Elvileg, ha a helybennlakás követelménye megfelel az arányosság követelményének, valamint nem helyettesíthető az EK Szerződés célkitűzéseit kevésbé korlátozó rendelkezésekkel, akkor a közösségi jog szempontjából elfogadhatónak tekinthető.

Az EB a 35. és 36. pontokban hangsúlyozza, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezménye biztosítja a lakóhely szabad megválasztásának jogát, és az egyezményt az Unió is -mint általános jogelveket- tiszteletben tartja (C-540/03). Mivel a helybennlakási kötelezettség sérti az egyezményt, az EB megvizsgálja, hogy a helybennlakás követelménye helyettesíthető-e más kevésbé korlátozó eszközzel.

A dán kormány szerint nincs ugyanolyan hatékony, de az EK Szerződés célkitűzéseit kevésbé korlátozó eszköz, amely alkalmas lehet arra, hogy megakadályozza, hogy a mezőgazdasági földterületekre gyakorolt spekulációs nyomás a mezőgazdasági termelők számára hátrányosan befolyásolja a földárakat.

A 39. pontban az Európai Bíróság kifogásolja, hogy a dán kormány nem indokolja kellőképpen, hogy a helybennlakásnál kevésbé korlátozó intézkedésekkel elérhetné-e a kívánt célt. Többek között az Európai Bíróság szerint a dán kormány egyedül a földárak állami szabályozásának lehetőségét vetette fel, mint a helybennlakási kötelezettség helyettesítésére alkalmas egyetlen eszközt, anélkül, hogy kitért volna a annak kifejtésére, hogy ezen intézkedés mennyiben lenne kevésbé korlátozó a helybennlakási kötelezettségénél.

Továbbá az Európai Bíróság szerint a kívánt cél elérésére alkalmas eszközök lehetnek még bizonyos földbérlet ösztönzésére irányuló intézkedések, vagy a tőke szabad mozgását kevésbé korlátozó intézkedések, mint <például a nem sokkal a szerzést követő telekeladás magasabb kulcsú adóztatása, vagy a hosszabb minimális időtartam követelménye a mezőgazdasági földek bérleti szerződéseinek esetében>.

Ezen indokok alapján az Európai Bíróság nem találta a helybennlakás követelményét feltétlenül szükséges eszköznek a kívánt cél eléréséhez.

A 41. és a 43. pontokban az Európai Bíróság kifejti, hogy ha még a a helybennlakás követelménye szükséges is lenne a termőföld-spekuláció megakadályozására, a termőföld tulajdonjogának megszerzését követő nyolc éves tényleges és szigorúan ellenőrzött helybennlakási követelmény a bíróság szerint az arányosság követelményébe ütközik, mivel túlmegy azon a mértéken ami szükségesnek tekinthető.

Az Európai Bíróság kifogásolta továbbá a 43. pontban, hogy a dán rendelkezések szerint a helybennlakási kötelezettség alól csak kivételes esetekben adható mentesítés, ezért a más tagállamok polgárai valamint a jogszabályok nem adnak megfelelő tájékoztatást arra nézve, hogy milyen indokok illetve milyen kritériumok alapján adható mentesítés a helybennlakás kötelezettsége alól. Ezért az Európai Bíróság szerint ez a szabályozás ellentétes a jogbiztonság elvével.

A fentiek alapján az Európai Bíróság a helybennlakási kötelezettséget nem tartja arányos intézkedésnek, ezért ellentétesnek ítéli az EK Szerződés a Tőke szabad mozgására vonatkozó 56. cikkével.

CHRISTINE Stix-Hackl
Főtanácsnok véleménye
A C-370/05 ügyben

A főtanácsnok véleményének bemutatása során elsősorban a tagállamok birtokpolitikai mozgásterének megismerése kapcsán fontos megállapításokra, valamint az Európai Bíróság ugyanazon ügyben hozott ítéletében megfogalmazott különbségeket szeretném bemutatni.

A 20 pontban a főtanácsnok idézi az Európai Közösségek Bizottságának a tárgyalás során kifejtett véleményét, mely szerint figyelembe véve az Európai Bíróság az Ospelt és a Schlösse Weissenberg ügyekben kifejlesztett joggyakorlatát, a helybennlakási kötelezettség elfogadható lehet a közösségi jog szempontjából, ennek ellenére a Bizottság hangot adott bizonytalanságainak is a kérdésben, ami a kérdéses nemzeti rendelkezés az arányosság jogelvének való megfelelését illeti.

A 22. pontban a főtanácsnok szerint az Európai Bíróság a C-452/01 valamint a 182/83 ügyekben már kialakított egy ítélkezési gyakorlatot az olyan nemzeti intézkedésekkel

kapcsolatban, melyek a mezőgazdasági érdekeket voltak hivatottak védeni, nevezetesen a mezőgazdasági népesség megtartására, valamint a termőföld személyes megművelésére vonatkozóan.

Az Európai Bíróság az említett ügyekben megállapította, hogy a közösségi joggal összeegyeztethetők bizonyos mezőgazdasági érdekeket védő nemzeti rendelkezések, de tekintettel az egyes tagállamok jogi szabályzásai között meglévő különbségekre, az egyik tagállamot érintő jogvita során megfogalmazott jogelveket nem lehet automatikusan másik tagállamban alkalmazni.

A jelen ügyben a legfőbb különbséget abban ragadhatjuk meg, hogy míg a fent említett eseteknél a tagállami szabályzás az ingatlan, valamint a termőföld-vásárlást előzetes közigazgatási engedélyhez köti, addig jelen ügyben a termőföldvásárlást szabályzó rendelkezések utólagos szankcióinak közösségi joggal való kompatibilitását vizsgáljuk.

A 35. pontban a főtanácsnok véleménye szerint a helybennlakási kötelezettség olyan fontos közérdekből került bevezetésre, mely alkalmas arra, hogy indokolja az EK Szerződésben biztosított egyik alapszabadság korlátozását. Indoklásában felhossa a főtanácsnok a Fearon ügyet, amelyben az Európai Bíróság elismerte, hogy fontos nemzeti közérdeknek minősül olyan célkitűzés, mely szerint lehetőleg azok tulajdonába kell tartani a földet, akik azt megművelik.

A 36. pontban a főtanácsnok azt vizsgálja, hogy a helybennlakási kötelezettség nem a más tagállamok polgáraival szembeni diszkrimináció eszköze, ahogy azt Festersen úr állítja, miszerint valójában a helybennlakási kötelezettség a <dán termőföldek dán kezekbe való megtartására szolgál>. Festersen úr állítását a dán parlamentben a szóban forgó törvény előkészítési munkálatai során 1963-ban elhangzott néhány deklarációra alapozza.

A 37. pontban az Európai Bizottság a tárgyalás során kifejtett véleménye szerint, melyet a főtanácsnok is oszt, nehéz a politikai viták során elhangzott állítások valódi és konkrét hatásait megvizsgálni, ezért inkább az adott rendelkezés objektív tartalmát és gyakorlati hatásait kell vizsgálni. A főtanácsnok szerint az Európai Bíróság az Ospelt és Schlösse ügyekben megállapította, hogy, a termőföldvásárlás kapcsán kötelező helybennlakást előíró nemzeti rendelkezés, mely az agrárnépesség megtartására irányul, és nem tesz különbséget tagállami és a saját állampolgárok között, nem tekinthető a priori diszkriminatívnak.

Annak megállapítására, hogy a gyakorlatban a dán hatóságok a helybennlakás követelménye alóli felmentés lehetőségét a más tagállamok polgáraival szemben diszkriminatívan alkalmazzák-e, a főtanácsadó felhozta, hogy az Európai Bíróság a Knole és a Salzman ügyekben a közösségi joggal kompatibilisnek tartott olyan tagállami szabályozást, mely a hasonló ügyekben eljáró hatóságok számára viszonylag széles mozgásteret biztosított.

A 39. pontban a dán kormány is előadja, hogy a helybennlakási kötelezettség alól csak egészen kivételes esetekben adható felmentés, ezért a jelen ügyben a hatóságoknak sokkal kisebb mozgásterük van a törvény esetleges diszkriminatív alkalmazására.

A főtanácsnok szerint egy minimális mozgástér fenntartása kívánatos, amennyiben azt feltételezzük, hogy a helybennlakás követelménye megfelel az arányosság követelményének.

A főtanácsnok felhívta továbbá a figyelmet, hogy Festersen Úr nem hivatkozott arra a tárgyalás során, hogy vele szemben a dán hatóságok diszkriminatív módon jártak volna el. A 40. pontban a főtanácsnok kifejti, hogy nem támasztható alá bizonyítékokkal, hogy a hatóságok a más tagállamok állampolgáraival szembeni diszkriminációra használnák a helybennlakás alóli felmentést lehetővé tévő rendelkezést.

A főtanácsnok kifejti a 42. pontban hogy a helybennlakási kötelezettség tökéletesen alkalmas eszköz arra, hogy megelőzze a mezőgazdasági földekre irányuló spekulációt, valamint elősegítse azt a hagyományos dán politikát mely szerint a mezőgazdasági földeket a lehetőség szerint a helyben lakó tulajdonosaik műveljék.

A 44. pontban kifejti a főtanácsnok, hogy a termőföldek megművelésének biztosítására más jogi eszközök is alkalmasak lehetnek, mint az aktuális megművelési kötelezettség.

A főtanácsnok felhívja a figyelmet, hogy a dán szabályozás célkitűzései ennél tágabbak, a helybennlakási kötelezettséggel meg kívánják akadályozni, hogy a farmok „nyaralókká” alakuljanak.

Egy olyan szabályozás életbe léptetése során, amely a ” farmokat nyaraló” céljából megvásárló személyeket arra ösztönözné, hogy a földterületet mezőgazdasági gazdálkodóknak haszonbérbe adja, akkor az e területek tulajdonjogának gazdák általi megszerzésének az esélye lecsökkenne.

A „dán” jogeset (C-370/05) összehasonlítása a Margarethe Ospelt és Schlösse Weissenberg Familienstiftung ügygel (C-452/01).

Ebben az ügyben egy liechtensteini állampolgár Ospelt asszony ingatlaneladásával kapcsolatban kerekedett jogvita, akinek az Osztrák Köztársaság területén volt egy birtoka, amely egyrészt az állandó lakóhelyéül szolgáló kastélyból, illetve több

mezőgazdasági művelés alatt álló területből állt, melyeket helyi mezőgazdasági termelők hasznabéreltek.

A fent említett ingatlan tulajdonjogát egy liechtensteini illetőségű alapítvány javára akarták átruházni, amelynek elsődleges kedvezményezettje Ospelt asszony. A jogügylet elsődleges célja az ingatlan öröklés útján való felaprózódásának megakadályozása. A jogügylet során az alapítvány kifejezte a szándékát arra vonatkozólag, hogy a mezőgazdasági területeket az eddigi használói számára kívánják továbbra is biztosítani.

Az illetékes hatóság megtagadta az előzetes közigazgatási engedély megadását arra hivatkozva, hogy Ospelt asszony valamint az alapítvány nem foglalkoztak mezőgazdasági tevékenységgel, és a jövőre vonatkozólag sem fejezték ki az ilyen irányú szándékukat, valamint a tulajdon-átruházás ellentétes a VGVG-ban megfogalmazott közérdekkel, mely szerint a hatóságoknak a kis és közepes méretű életképes gazdaságok kialakítására kell törekedniük.

A jogvita során a nemzeti bíróság többek között megkérdezte az Európai Bíróságtól, hogy az EK Szerződés a tőke szabad áramlására vonatkozó rendelkezéseivel ellentétes-e a VGVG által életbe léptetett előzetes közigazgatási engedélyre épülő nemzeti szabályozás.

Az Európai Bíróság a hasonló ügyekben kialakított séma szerint megvizsgálja a közérdekre, arányosságra, helyettesíthetőségre vonatkozó kérdéseket, amelyre itt nem kívánunk részletesen kitérni, majd kifejti, hogy az előzetes közigazgatási engedélyen alapuló nemzeti szabályozás során az elbírálásnak objektív, előre megismerhető kritériumokon kell alapulniuk, valamint a korlátozást elszenvedett személynek fellebbezési lehetőséget kell biztosítani.

A 37. és a 38. pontokban az Európai Bíróság kifejti, hogy a nemzeti szabályozás által életbe léptetett helybennlakási kötelezettség nem tesz különbséget a saját és a más tagállamok polgárai között, valamint elismerte, hogy ezen nemzeti szabályozás arra irányul, hogy elősegítse a vidéki népesség megtartására, valamint az életképes gazdaságok megtartására irányuló specifikus igényeket. Az Európai Bíróság véleménye szerint semmi kétség nem fűződhet arra vonatkozóan, hogy a fent említett célok közérdeknek minősülnek!

Az Európai Bíróság kifejti a 39. és a 40. pontokban, hogy a vidéki népesség megtartása, valamint a termőföldek és a hozzá kapcsolódó ingatlanok olyan elosztásának megtartására irányuló politika, amely elősegíti az életképes gazdaságok fejlődését és a táj megőrzését, valamint a termőföldek megszerzésére irányuló spekulációs nyomás elleni küzdelemre irányuló állami intézkedések szociális céloknak minősülnek!

Másrészt ezek a célkitűzések a KAP céljaival is megegyeznek. Az Európai Bíróság a 40. pontban idézi az EK Szerződés 33. cikkelyét, amely szerint a KAP arra irányul, hogy a mezőgazdasági népesség méltányos életkörülményeinek biztosítását elősegítse, valamint

az EK Szerződés e politika kidolgozása során azt is előírja, hogy tekintettel kell lenni a mezőgazdaságot övező különleges viszonyokra!

Az Európai Bíróság a 43. pontban elismeri, hogy a mezőgazdasági birtokpolitikában nem elégséges az előzetes bejelentéssel az eljáró hatóságok informálása, hiszen a hatóságoknak garantálniuk kell, hogy a mezőgazdasági ingatlanok tulajdon-átruházása következtében ne kerüljön veszélybe e földterületek rövid illetve hosszú távú mezőgazdasági hasznosítása.

Az Európai Bíróság a 44. pontban kifejti, hogy az utólagos kontrol miért nem képes biztosítani a fent említett politikák érvényre jutását: egyrészt jellegénél fogva nem képes megakadályozni, hogy a tulajdonjog átruházása során veszélybe kerüljön az adott mezőgazdasági terület állandó művelése. Másrészt az utólagos hatósági döntések, mint az adásvétel semmissé nyilvánítása, vagy pénzbüntetés kiszabása körül kerekedett jogviták bírói felülvizsgálatának általában hosszú időtartama szintén nem segítik elő azt a célkitűzést, miszerint tartósan biztosítani kell a mezőgazdasági területek megművelését.

A jogbiztonság jogelve is sérülne ilyen esetekben az Európai Bíróság szerint, amely pedig az ingatlanok adásvételével kapcsolatban alapvető célkitűzés.

Mindezek alapján az Európai Bíróság megállapította, hogy a másodlagos lakóhelyekre vonatkozó szabályozással ellentétben, a mezőgazdasági földterületek forgalmánál alapelv szerint a közösségi jog alapján elfogadható az előzetes közigazgatási engedélyen alapuló nemzeti szabályozás bevezetése, azonban a 46. pontban kifejtésre került, hogy a fent tárgyalt rendszeren alapuló nemzeti szabályozással okozott közösségi jog által garantált jogok korlátozása nem léphet túl azon a mértéken, ami az elérni kívánt cél érdekében feltétlenül szükséges.

Az Európai Bíróság az 50. pontban kifejtette, hogy amennyiben azt a VGVG által életbe léptetett szabályt, miszerint a vásárlónak mindig magának kell megművelnie a megvásárolt földterületet, és az állandó lakóhelyének is ott kell lennie, a hatóságok mindig úgy alkalmazzák, hogy minden esetben az előzetes közigazgatási engedély kiállítását e szabályok betartásának rendelik alá, akkor a közösségi jog a tőke szabad áramlására vonatkozó célkitűzésével ellentétes lenne a szóban forgó nemzeti rendelkezés.

Az 51. pontban az Európai Bíróság kifejt néhány olyan lehetőséget, amikor a fent említett és az Európai Bíróság által is elismert közérdekű célokkal nem feltétlenül megegyező, vagy akár azokkal ellentétes eredményekre is vezethet az e célok előmozdítása érdekében bevezetett nemzeti szabályozás: Egyrészt, ha az ügyhöz hasonló esetben hatósági döntés megakadályozza a mezőgazdasági ingatlan tulajdonjogának átruházását olyan esetben, amikor sem az eladó sem a vevő nem műveli személyesen az adott területet, de a vevő kötelezettséget vállal arra nézve, hogy a mezőgazdasági területet továbbra is haszonbérbe adja az eddigi haszonbérelőknak, akkor a szabályozás indirekt módon hátrányos helyzetbe hozhatja azokat a mezőgazdasági termelőket, akik nem rendelkeznek a termőföldvásárláshoz szükséges forrásokkal, azáltal, hogy a termőföldek tulajdonjogának

megszerzése csak az e célra elegendő pénzeszközzel rendelkező gazdák számára válik lehetségessé.

Az Európai Bíróság annak ellenére, hogy az ügyben nem állapította meg a VGVG ellentétes a közösségi joggal, megállapította, hogy a nemzeti szabályzás a jogi személyeket –ide értve a mezőgazdasági termeléssel foglalkozókat- megfosztja termőföldek tulajdonjogának megszerzésének lehetőségéből.

Véleményünk szerint csak az előzetes-állásfoglalás rendszersajátosságaiból következik, hogy az Európai Bíróságnak nem volt lehetősége annak megállapítására, hogy a tárgyalt nemzeti szabályzás a jogi személyeket ért hátrányos megkülönböztetés miatt ellentétes a közösségi joggal.

Összegzés

Bevezetéképpen kifejtjük véleményünket arra vonatkozólag, hogy egyetértünk Christine Stix-Hackl C-370/05 ügyben kifejtett véleményével, miszerint a tagállamok jogrendszereinek különböző volta miatt az egyik tagállam jogrendszerével kapcsolatban hozott Európai Bírósági ítéletben megfogalmazott jogelvet nem lehet automatikusan a másik állam jogrendszerére alkalmazni.

Másrészt mielőtt ténylegesen megkezdénénk a Festersen és az Ospelt ügyek összehasonlításából eredő tanulságok levonását, szintén Christine Stix-Hackl főtanácsnok asszony véleményével egyezően hangsúlyozzuk azt az alapvető különbséget, miszerint az Ospelt ügy kapcsán egy előzetes közigazgatási engedélyen alapuló rendszer közösségi joggal való kompatibilitásának vizsgálatára került sor, addig a Festersen ügyben a nemzeti birtokpolitika eszközüül szolgáló utólagos szankciók közösségi joggal való kompatibilitását vizsgálta az Európai Bíróság.

Első olvasatra a Festersen ügyben hozott ítélet igen meglepő lehet, az Ospelt ügyben Európai Bíróság által tett megállapítások, valamint a Festersen kapcsán készített főtanácsadói vélemény tanulmányozását követően.

Valóban az Ospelt ügyben az Európai Bíróság megállapította, hogy ahhoz kétség sem férhet, hogy az olyan célkitűzések közérdeknek minősülnek, mint a vidéki népesség megtartása, vagy az életképes kis és középbirtokok arányának növelésére vonatkozó politika. Mivel az Európai Bíróság megállapította, hogy e célok közérdeknek minősülnek, ezért elmondhatjuk, hiszen mindkét jogeset kapcsán a nemzeti szabályzás nagyjából ugyanazon célok érdekében került bevezetésre, hogy a jogesetekben a nemzeti szabályzás közösségi joggal való kompatibilitását három tényező fogja meghatározni.

Egyrészt a nemzeti szabályozásnak összhangban kell lennie az arányosság jogelvével, másrészt jogvita során az adott kormányoknak be kell bizonyítani, hogy más, a tőke szabad áramlását kevésbé korlátozó eszközzel nem lehet ugyanolyan hatékonysággal a kitűzött közérdek előmozdítására irányuló célt megvalósítani, és végső sorban a nemzeti szabályozás nem irányulhat közvetlenül, vagy közvetetten a más tagállamok polgárainak hátrányosabb helyzetbe hozására.

Az Ospelt ügyben ugyan az Európai Bíróság nem mondta ki, hogy az előzetes közigazgatási engedélyen alapuló nemzeti szabályozás ellentétes lenne a közösségi joggal, de kifejtette, hogy amennyiben az osztrák hatóságok minden esetben úgy alkalmaznák a VGVG-t, hogy csak a helyben lakást vállaló, a területet személyes munkavégzésen alapuló mezőgazdasági termelés céljából megvásárolni kívánó személyek számára engedélyeznék a tulajdon-átruházást, akkor a nemzeti rendelkezés ellentétben állna a közösségi joggal.

A C-370/05 (Dán) jogeset esetén alkalmazott nemzeti szabályozás különbségei az Ospelt ügghöz viszonyítva.

Mindkét jogvita során a személyek kifejtették véleményüket, miszerint a nemzeti szabályozás végső célját tekintve valójában a más tagállamok polgárainak hátrányos helyzetbe hozására irányul.

Ugyan az Európai Bíróság ítéltében tulajdonított nagy jelentőséget e ténynek, azonban teljesen nem zárhatjuk ki annak lehetőségét, hogy bizonytalanság esetén egy ilyen tény mégis hatással lehet az Európai Bíróság ítéletére.

Az ügy irataiból véleményünk szerint az tűnik ki, hogy míg a VGVG a helybennlakásra és személyes megművelésre vonatkozó rendelkezései hagynak bizonyos mozgásteret az eljáró hatóságok számára az e szabályoktól való eltérésre, valamint a törvény céljai viszonylag könnyen megismerhetőek, addig a dán szabályzás csak egészen kivételes esetben teszi lehetővé a helybennlakás kötelezettsége alóli mentesítést, valamint nem informálja kellőképpen a más tagállamok polgárait arra vonatkozólag, hogy a helybennlakás követelménye alól milyen feltételek teljesítése esetén adható mentesség.

Az ügy irataiból kitűnik, hogy a dán szabályzás által bevezetett helybennlakási kötelezettség a VGVG-ben foglaltakhoz képest sokkal súlyosabban korlátozza az Emberi Jogok Európai Egyezményében biztosított lakóhely szabad megválasztásának jogát.

Nem tűnik számunkra világosnak Európai Bíróság a Festersen ügy 41. pontjában tett azon megállapítása, miszerint ha a helybennlakás követelménye szükséges is volna ahhoz, hogy elejét vegye a termőföldekre irányuló spekulációnak, a nyolc év effektív

helybennlakási kötelezettség túllép azon a mértéken, ami az elérni kívánt cél érdekében szükséges.

Ezzel az állítással kapcsolatban azt a kritikát tudjuk megfogalmazni, hogy a helybennlakási kötelezettség nemcsak a termőföldekre irányuló spekuláció elhárítása érdekében került bevezetésre, hanem a vidéki lakosság megtartása, valamint a dán tradicionális a modell megőrzése érdekében, mely szerint a termőföldeket jellemzően a tulajdonosaik művelik meg. A helybennlakás követelményének feloldása esetén véleményünk szerint - hacsak a dán jogalkotó nem módosítja alapjaiban a birtokpolitikát érvényre juttató eszközrendszerrel a közösségi joggal való elfogadhatósága érdekében ezen eszközt a vidéki népesség megtartására kifejtett hatása tekintetében nem helyettesíthetik az ítélet 39. pontjában szóba került eszközök, mint a hosszabb időtartamú bérleti szerződések, vagy a termőföldek a vásárlást követő gyors eladás esetén kilátásba helyezett magasabb kulcsú adóztatás életbe léptetése.

Az tagállamok ingatlan és termőföld, valamint a birtokpolitikára vonatkozó mozgástere.

E mozgásteret természetesen a teljesség igénye nélkül, csupán az Európai Bíróság e területen meglévő joggyakorlata alapján szeretnénk bemutatni. Az elemzett jogesetek kapcsán az Európai Bíróság kifejtette véleményét egyes nemzeti rendelkezésekkel kapcsolatban, melyek mivel nem képezték közvetlenül az előzetes döntéshozatali eljárásban kifejtett kérdés tárgyát, nem befolyásolták közvetlenül az ítéletet. Mivel véleményünk szerint e vélemények visszatérően egy koncepció köré épülnek, ezért bemutatásuk nagy segítséget nyújthat a várható jövőbeli ítélkezési tendenciákkal kapcsolatban.

A közérdekekkel, az arányosság jogelvének alkalmazásával, valamint a helyettesíthetőség elvével kapcsolatos problémákra már kitértünk dolgozatunkban, ezért e kérdéssel itt már nem kívánunk foglalkozni.

Természetesen a nemzeti rendelkezés nem irányulhat közvetlenül sem közvetetten a más tagállamok polgárainak hátrányos helyzetbe hozására. Adott esetben a jogaiban sértett fél hivatkozhat arra, hogy az adott nemzeti rendelkezést megelőző parlamenti viták során kifejtésre került, hogy a szóban forgó nemzeti rendelkezés valódi célja a más államok polgárainak hátrányos helyzetbe hozása. A „Dán” jogesettel kapcsolatban a főtanácsnok arra hivatkozva nem vette figyelembe ezt az állítást, mert véleménye szerint évtizedekre visszamenőleg nehéz egy ilyen vitáról ítéletet mondani.

Az Ospelt ügy alapján kijelenthetjük, hogy amennyiben a tagállam célja annak megakadályozása, hogy bizonyos területeken az ingatlanok nyaralóként kerüljenek hasznosításra, akkor a cél eléréséhez szükséges eszköz egy előzetes bejelentési kötelezettségen alapuló rendszer bevezetése lehet.

Az Európai Bíróság véleménye szerint egy ilyen rendszer azért elfogadhatóbb a közösségi jog szempontjából, mert az előzetes közigazgatási engedélyre alapozott rendszerhez képest jellegénél fogva kevésbé sérti a tőke szabad mozgását, ugyanakkor megfelelő szankciókkal kiegészülve ugyanolyan hatékonyan képes szolgálni a kitűzött közérdek megvalósítását, mint az előzetes közigazgatási engedélyen alapuló rendszer.

Ugyanakkor figyelembe véve a mezőgazdasági termeléssel kapcsolatos specifikumokat, valamint azt a tényt, hogy a mezőgazdasági termelés folyamatos fenntartásához különös érdek fűződik, az Ospelt ügyben az Európai Bíróság kifejtette, hogy a mezőgazdasági ingatlanok esetében a közösségi jog szempontjából alkalmas eszköz lehet egy előzetes közigazgatási eljárás alapuló rendszer.

A „Dán” jogesetből, valamint az Ospelt ügy 51. pontjából kitűnik, hogy egy tisztán, és következetesen véghezvitt olyan birtokpolitika kiépítésére, amelyben a tulajdonosok saját munkaerő alkalmazásával művelik a termőföldet, véleményem szerint nincs lehetőség.

Az Európai Bíróság állandó gyakorlatának alapján viszont kijelenthetjük, hogy a fenti állítás nem jelenti viszont azt, hogy egy olyan birtokpolitika előmozdítása érdekében bevezetett nemzeti szabályozás, mely az esetek túlnyomó többségében azokat a kistermelőket juttatná földtulajdonhoz, akik helyben laknak, és a termőföldet saját munkaerővel művelik, ellentétes lenne a közösségi joggal.

Az Európai Bíróság az Ospelt ügy 51. pontjában kifejtett véleménye alapján arra következtetünk, hogy egy olyan szabályozás, amely a jogi személyeket kizárja a termőföld tulajdonjogának megszerzéséből, nem fogadható el a közösségi jog szempontjából.

Ugyanezen pontban kifejtette az Európai Bíróság, hogy ha a jogalkotó kizárólag a termőföldet személyesen megművelő termelő számára tenné lehetővé a tulajdonjog megszerzését, akkor az olyan termelők, akiknek nincs anyagi lehetőségük a termőföld megvásárlására, kiszorulnának a termelés lehetőségéből.

Az Ewald Burtscher (C-213/04) ügyben a <zsebszerződéssel> történő ingatlanvásárlás szankcióira vonatkozó tagállami mozgásterről.

Brutscher úr egy építési telken lévő beépített ingatlan tulajdonjogával (a továbbiakban ingatlan) rendelkezik egy Sonntag nevű oszták településen.

Stauderer úr német állampolgárként 1974-ben egy olyan tartalmú megállapodást kötött Burtscher Úr szüleivel, az ingatlan tulajdonjogának átruházásával kapcsolatban, mely az akkor hatályban lévő osztrák jogszabályok szerint nem volt lehetséges. A szerződésben a felek kötöttek egy 99 évre szóló felmondás lehetőségét kizáró bérleti szerződést, valamint az is kikötötték, hogy a szerződés a felek örököseit is kötelezi. A bérbevevő vállalta az ingatlannal kapcsolatos összes közteher megfizetését, valamint az ingatlan tatarozására jelentős összeget fordított. A szerződésben továbbá a bérbeadó kötelezte magát az ingatlan a bérbevevő számára történő előre meghatározott áron történő eladására, amint az osztrák jogszabályok lehetővé teszik a bérbevevő számára a tulajdonjog átruházását.

1994-ben a település önkormányzata megtiltotta Stauderer Úr részére az ingatlan másodlagos lakóhelyként /nyaraló/ való használatát, arra hivatkozva, hogy az osztrák jogszabályok ezt nem teszik lehetővé. Stauderer Úr ezt követően az illetékes közigazgatási szervnél, majd a közigazgatási bíróság előtt sikertelen jogi lépéseket tett az önkormányzat döntésének felülvizsgálatára.

2000 szeptemberében Burtscher Úr bíróság előtt kérte, hogy Stauderer Urat az ingatlan elhagyására kötelezzék, arra hivatkozva, hogy az 1975-ben létrejött szerződések ab initio semmisek voltak, mivel az akkor hatályos jogszabályok kijátszása érdekében kerültek megkötésre.

A 16. pontban az Oberster Gerichtshof valamint a Landesgericht véleménye szerint a jogszabályok kijátszása céljából létrejött jogügyletekre a hatályos jogszabályok szerinti jogszabályokat kell alkalmazni, és 1994 óta a szóban forgó jogi helyzetű ingatlanok tulajdonjogának átruházását megelőzően a jogszabályok nem követelik meg az előzetes közigazgatási hozzájárulás kérését.

A VGVG szerint az ingatlant megvásárlóknak utólagosan az illetékes hatóság előtt bizonyos deklarációkat kell benyújtaniuk. Amennyiben a vásárlást követő két éven belül a kért deklaráció nem kerül benyújtásra, úgy a jogügylet visszamenőleges hatállyal semmisnek minősítik.

Mivel Stauderer úr nem tett eleget az említett bejelentési kötelezettségének, az Oberster Gerichtshof valamint a Landesgericht ítéletei az 1975-ben létrejött szerződést visszaható hatállyal semmisnek minősítették, valamint Stauderer Úr részére bizonyos az ingatlanra fordított összeg megfizetését követően elrendelték az ingatlan kiürítését.

Ezt követően Stauderer Úr a Saltzmann ügyben az Európai Bíróság által kifejlesztett közösségi jogban létrejött változásra való hivatkozással élt ügyében az Oberster Gerichtshof előtt a rendkívüli felülvizsgálat lehetőségével, ezt követően említett bíróság azt akarta megtudni állásfoglalási kérdésében, hogy az EK Szerződés 56. cikkével ellentétes-e, ha a hasonló tranzakciók során fennálló a hatóságoknak történő bejelentési kötelezettség elmulasztása automatikusan a tranzakció alapjául szolgáló jogügylet visszamenőleges hatályú semmisségével jár?

Az Európai Bíróság a 46. pontban elismeri, hogy városfejlesztési célok elismerhetők fontos nemzeti közérdekként, ebből következik, hogy amennyiben az ezeket a célokat követő nemzeti szabályozás megfelel az arányosság jogelvének, valamint a nemzeti szabályozás által igénybe vett eszközök nem helyettesíthetők más az EK Szerződés célkitűzéseit kevésbé korlátozó eszközökkel, úgy az Európai Bíróság nem tekinti ezen nemzeti szabályokat ellentétesnek a közösségi joggal.

A spanyol kormány szerint az a tény, hogy ingatlan-vásárlást megelőző bejelentő formanyomtatványon az osztrák állampolgárokon kívül minden más személynek fel kell tüntetnie az állampolgárságát, ellentétes a közösségi joggal, hiszen formális diszkriminációt okoz ez a rendelkezés. Az Európai Bíróság véleménye szerint a kérdéses rendelkezés nem abból a célból lett bevezetve, hogy a más tagállamok polgárai számára lehetetlenné tegye az ingatlanvásárlást, valamint a szóban forgó rendelkezés olyan célokat is szolgálhat, hogy a hatóságok számára megkönnyítse a tagállamok, valamint az Európai Gazdasági Térség polgárainak a külső országok polgáraitól való megkülönböztetését, ez utóbbiak ugyanis nem szerezhetik meg a Ausztria területén az ingatlanok tulajdonjogát.

Az állandó bírósági gyakorlat szerint egy előzetes bejelentési kötelezettségre épülő nemzeti szabályozás kiegészítve a rendelkezés kijátszását szankcionáló jogi eszközökkel alkalmas lehet arra, hogy az arányosság jogelvének tiszteletben tartásával érvényre juttassa az adott nemzeti közérdekben megfogalmazott célokat.

Tehát az ügyben nem a rendszerrel, hanem a szankció az arányosság jogelvével való kompatibilitásával volt a probléma. Az Európai Bíróság kifejtette, hogy a hatóságok mérlegelési lehetőségét kizáró automatikus és a felek közti szerződést visszaható hatállyal semmisé tévő szankció nem felel meg a jogbiztonság elvének, mert jogbizonytalanságot eredményez, másrészt kizárja a hatóságok mérlegelési lehetőségét. Az Európai Bíróság álláspontját az sem módosítja, hogy a bejelentésre viszonylag hosszú határidő, két év áll rendelkezésre.

Az Európai Bíróság ugyanakkor nem zárja ki, hogy egy előzetes deklaráción alapuló szabályozást léptessenek életbe a tagállamok, hiszen az ilyen rendszerek kevésbé korlátozzák a tőke szabad áramlását, mint a az előzetes közigazgatási engedélyen alapuló rendszerek. Az Európai Bíróság szerint a tagállamoknak arra is lehetőségük van, hogy az előzetes deklaráción alapuló rendszert kiegészítsék megfelelően szigorú, elégséges visszatartó erővel bíró szankciórendszerrel.

Mindenesetre, az Európai Bíróság álláspontja szerint, az ügyben tárgyalt szankcióhoz hasonló mértékű intézkedést csak a szabályozásban foglalt tényleges célok megsértésének a hatóságok az ügy összes lényeges körülményeinek figyelembe vételével történt megállapítását követően alkalmazhatnak a tagállamok.

Az Európai Bíróság a 60. pontban kifejtette, hogy a bemutatott jogvita során tárgyalt jogsértés esetén a pusztán késett bejelentést pénzbüntetéssel szankcionálhatják.

**Magyar állampolgár, illetve magyarországi illetőségű jogi személy
hivatkozhat-e az EK Szerződés 56. a tőke szabad áramlását biztosító
rendelkezésére magyarországi ingatlan illetve termőföld vásárlását
korlátozni kívánó nemzeti rendelkezéssel kapcsolatban?**

Ezt a kérdés véleményem szerint különös jelentőséggel bír a magyarországi állapotokra vonatkozóan, hiszen ha a jogalkotó abból a célból kívánna lépéseket tenni, hogy csökkentse az életképtelen kisbirtokok, illetve a nagyüzemek használatában lévő földterületek túlsúlyát, abból a célból, hogy növelje az életképes középirtokok arányát, akkor számolni kell, főleg a nagyüzemek részéről e célkitűzések minden rendelkezésükre álló jogi eszközzel való megakadályozásának szándékával.

Alapelv szerint a közösségi jog csak azokban az esetben alkalmazható, ha az adott ügyben érintett az EK Szerződés valamely célkitűzése, ami szükségképpen maga után von bizonyos, a közösségen belüli határokon átnyúló tevékenységet vagy a személyek határokon átnyúló mozgását. Első olvasatra tehát nyilvánvalónak tűnik, hogy amennyiben egy magyarországi illetőségű magánszemély, vagy gazdasági társaság számára a jogalkotó korlátozásokat vezet be a például a termőföld tulajdonjogának megszerzésével illetve hasznóbérletével kapcsolatban, akkor jogvita esetén a közösségi jog alkalmazásának lehetősége nem merülhet fel.

Abban az esetben viszont, ha jogvita az Európai Bíróság előtt előzetes állásfoglalás tárgyát képezi, kivételesen mégis alkalmazható a közösségi jog az ehhez hasonló helyzetekben is. Erre tartom jó példának a C-300/01 ügyet.

A jogeset kapcsán egy osztrák állampolgárságú hölgy szintén egy osztrák állampolgárságú személytől vásárolt egy, az Osztrák Köztársaság területén lévő építési telket. A vásárló elmulasztotta a hatályban lévő nemzeti szabályozás értelmében kötelező előzetes közigazgatási engedély megkérését, amely az ilyen típusú tulajdon-átruházás hatályba lépésének előfeltétele. Az ingatlanok tulajdonjogának átruházását előzetes közigazgatási engedélyhez kötő nemzeti szabályozás deklaráltan elsődleges célja annak megakadályozása, hogy ezen ingatlanok a nyaralóként kerüljenek hasznosításra.

A vásárló utólagosan benyújtotta az előzetes közigazgatási engedélyre vonatkozó nemzeti szabályozás által meghatározott dokumentumokat, melyben többek között kötelezte magát arra, hogy nem fogja nyaralóként használni a szóban forgó ingatlant, valamint kérelmezte a tulajdonjog átruházásának ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzését.

Az vásárló kérése elutasításra került, melyből jogvita kerekedett, majd az előzetes állásfoglalás-kérés során az osztrák bíróság többek között azt kérdezte az Európai Bíróságtól, hogy a szóban forgó nemzeti jogszabály, amely bevezette az előzetes közigazgatási engedély megkérését, ellentétes-e a közösségi joggal?

Az osztrák kormány valamint az Európai Bizottság előadták, hogy a kereset nem elfogadható, hiszen tisztán belső jogviszonyokról van szó, ebből következően az adott jogvita során nem alkalmazható a közösségi jog.

Mint ahogy már kifejtettük, főszabály szerint az ilyen helyzetekben nem alkalmazható a közösségi jog, és ebből következően az Európai Bíróság nem tekinthető kompetensnek.

Igen tanulságos tehát annak bemutatása, hogy a közösségi jogban az előzetes állásfoglalás rendszerét övező hatáskör-megosztási sajátosságok miképp tették végül lehetővé az Európai Bíróság számára, hogy a megállapítsa a szóban forgó ügyben a közösségi joggal alkalmazható.

Az Európai Bíróság kifejti a 28. és 29. pontokban, hogy az EK Szerződés 234. cikkelye az előzetes állásfoglalás intézményében egy a nemzeti bíróságok és az Európai Bíróság közötti kooperációs rendszert hozott létre, melynek keretein belül az Európai Bíróságnak a nemzeti bíróságok által feltett, a közösségi jog értelmezésével kapcsolatos kérdéseket főszabályként kötelezően meg kell válaszolnia.

A 30. valamint a 31. pontokban az Európai Bíróság kifejti, hogy főszabály szerint a nemzeti bíróságok hatáskörébe tartozik annak eldöntése, hogy az általuk tárgyalt jogvita eldöntése szempontjából, figyelembe véve az adott ügyet övező sajátos körülményeket, fontos-e előzetes állásfoglalást kérni az Európai Bíróságtól. A nemzeti bíróságok mérlegelési joga arra vonatkozóan, hogy az általuk tárgyalt ügy szempontjából szükséges-e az Európai Bíróságtól való előzetes állásfoglalás-kérés az EK Szerződés 234. cikkelyében került meghatározásra. E cikkely az alsóbb bíróságok számára viszonylag szabad mérlegelési lehetőséget biztosít az előzetes állásfoglalás-kérés szükségességének megállapítására vonatkozólag, míg a legfelsőbb bíróságokat abban az esetben, ha a közösségi jog alkalmazása körül bizonytalanságok merülhetnek fel, kötelezi az előzetes állásfoglalás kérésére. Annyit meg kell itt jegyeznünk, hogy a közösségi jogban a legfelsőbb bírói fórum fogalmát úgy kell értenünk, hogy a konkrét jogeset vonatkozásában e bíróság döntését követően nem áll rendelkezésre további fellebbezési lehetőség.

Visszatérve a szóban forgó ügyben az Európai Bíróság kompetenciával kapcsolatos kérdés eldöntéséhez: a 32. pontban megállapításra került, hogy az ügyben az összes

tényező egy tagállamra korlátozódik. Az adott tartományban az ingatlanvásárlást megelőző előzetes bejelentési kötelezettség egyaránt vonatkozik az osztrák, valamint a más tagállamok állampolgáira, ebből következően megállapíthatjuk, hogy a nemzeti szabályozás nem vezet be más tagállamok polgárait közvetlenül érintő direkt diszkriminációt sem. Az Európai Bíróság véleménye szerint ezen megállapítások nincsenek jogi hatással azon kötelezettségére vonatkozólag, mely szerint kötelező válaszolnia a nemzeti bíróságok által feltett előzetes állásfoglalás-kérésre .

Az állandó gyakorlat szerint Európai Bíróság csak abban a kivételes esetben tartózkodik a válaszadástól, ha minden kétséget kizáróan kitűnik, hogy a nemzeti bíróság által kért közösségi jogra vonatkozó jogértelmezés semmilyen konkrét kapcsolatba nem hozható az alapügy tárgyával kapcsolatban.

Az Európai Bíróság véleménye szerint, a szóban forgó ügyben nem lehet a fent kifejtett jogelvet alkalmazni, amely lehetővé teszi Európai Bíróság számára az előzetes állásfoglalásban feltett kérdés megválaszolásától való tartózkodást. Egyrészt, amint az ügy irataiból kitűnik, az osztrák bíróság állapította meg, hogy a saját állampolgárok is élvezhetik azokat a jogokat, amelyeket a más tagállamok állampolgárai számára biztosítanak az EK Szerződés rendelkezései.

Másrészt a közösségi jog szempontjából az Európai Bíróság véleménye szerint előnyös lehet, ha a tisztán belső jogvitákra adott közösségi jogi válaszok segítségével elkerülhetők bizonyos, az adott tagállam polgárait súlytó diszkriminációk, valamint az ilyen jogvitákra adott válaszok segítségével elősegíthető a közösségi jog egységes jövőbeli alkalmazása.

A könnyebb megértés érdekében a fent említett jogelveket gyakorlati példával kívánjuk bemutatni. Tegyük fel, hogy, egy tagállamban ingatlan vagy termőföld vásárlására vonatkozó jogszabállyal kapcsolatban jogvita kerekedik, és a jogvita alanya az adott állam saját polgára, valamint az ügynek nincs semmilyen határon átvéelő érintettsége.

Abban az esetben, ha nemzeti bíróság előzetes állásfoglalást kér az Európai Bíróságtól, akkor az Európai Bíróság nagy valószínűséggel nem fogja megtagadni az előzetes állásfoglalás-kérésre a válaszadást arra hivatkozva, hogy a közösségi jog négy alapszabadság gyakorlását biztosító rendelkezéseire főszabályként csak határokon átnyúló érdekeltsgű ügyekben lehet szó.

Világos tehát a fent említettek alapján, hogy amennyiben a nemzeti bíróságok tisztán belső érintettssgű ügyben az Európai Bírósághoz fordulnak és a közösségi jog értelmezését kérik, akkor az Európai Bíróság által nyújtott közösségi jogi értelmezés alapügyben való értelmezése az adott ügyben való alkalmazása kötelező lesz a nemzeti bíróság számára. Megválaszolásra vár viszont az a kérdés, hogy tisztán belső érintettssgű ügyekben, amennyiben az ügyben érintett felek valamelyikének véleménye szerint EK Szerződés által biztosított alapszabadságot sérti az adott nemzeti rendelkezés, és erre a megállapításra hivatkozva kérik az ügyben eljáró nemzeti bíróságtól az Európai Bírósághoz történő előzetes állásfoglalás kérését, akkor a nemzeti bíróságok a közösségi jog alapján kötelesek-e előzetes állásfoglalást kérni az Európai Bíróságtól.

Mint már említettük az EK Szerződés 234. cikkelye az alsóbb nemzeti bíróságoknak mérlegelési lehetőséget biztosít arra vonatkozólag, hogy az általuk tárgyalt ügy körülményeire, valamint a közösségi jog alkalmazása körüli bizonytalanságokra való tekintettel szükséges-e az előzetes állásfoglalás-kérés. Véleményünk szerint az ilyen helyzetekre a francia közigazgatási jogban használatos jogelv: a <théorie de l'acte claire> alkalmazható, amely szerint az alsóbb fokú bíróságoknak csak akkor kell az ilyen típusú előzetes állásfoglalásokhoz hasonló rendszerekben állásfoglalásokat kérniük, ha az adott jogvita megoldása kapcsán valós és konkrét jogértelmezési probléma merül fel.

A legfelsőbb belső bírói fórumok, azaz az EK Szerződés 234. cikkelye alapján azok a bíróságok, melyek döntéseinek belső jogorvoslatát az adott tagállam eljárásjoga nem teszi lehetővé. A közösségi jogi szempontból értelmezett legfelsőbb bírói fórumok tehát az EK Szerződés 234. cikkelye alapján kötelezve vannak az Európai Bíróságtól történő előzetes állásfoglalás kérésére. Ezen kötelezettséget világította meg az Európai Bíróság a CILIFT (283/82) ügyben, mikor kifejtette, hogy a közösségi jogban az előzetes állásfoglalás rendszersajátosságaiából következően a nemzeti bíróságok és az Európai Bíróság közötti kooperáció deklaráltan elsődleges célja, a közösségi jog tagállamonként különböző értelmezéseinek kialakulásának megakadályozása. Ezen értelmezés szerint, háttérbe szorulhatnak, illetve csökkenhetnek az olyan érdekek érvényesülési lehetőségei, mint például a magánszemélyek a közösségi jogból eredő jogosultságainak érvényesítési lehetősége akkor, ha a legfelsőbb bírói fórumot megelőző bírósági döntések során a magánszemély nem tudott megfelelően érvényt szerezni a közösségi jogból eredeztethető jogainak.

A CILIFT ügyben az Európai Bíróság megadta a zsinórmértéket, mely szerint a legfelsőbb bírói fórumoknak akkor nem kell az EK Szerződés 234. cikkelye alapján előzetes állásfoglalást kérnie, ha a közösségi jog értelmezése az ügy körülményeire tekintettel olyan szinten magától értetődő, hogy semmilyen reális kétségnek nem hagy helyet.

Visszatérve azokra az esetleges jövőbeli lehetőségekre, ha egy birtokpolitikával kapcsolatos tisztán egy tagállamra korlátozó jogvita kapcsán a felek egyike a közösségi jogra hivatkozik, valamint kéri a nemzeti bíróságot az Európai Bíróságtól való előzetes állásfoglalás-kérésre. Mint már említettük, ha a nemzeti bíróság úgy dönt, hogy előzetes állásfoglalást kér, nagy valószínűséggel az Európai Bíróság nem fogja megtagadni a nemzeti bíróságokra nézve kötelező válaszadást. A gyakorlat számára viszont fontos annak meghatározása, hogy az alsóbb, valamint a legfelsőbb bírói fórumokat az EK Szerződés 234. cikkelye az Európai Bíróság CILIFT ügyben történő értelmezésének fényében kötelezi-e a fent említett ügyekben az előzetes állásfoglalás-kérésére.

Ami az alsóbb bíróságokat illeti, véleményünk szerint a fent említett <théorie de l'acte clair>elvé lehetővé teszi, hogy ezen bíróságok szabad mérlegelésük alapján döntsenek az előzetes állásfoglalási- kérelem szükségességéről.

Ami a legfelsőbb bírói fórumok a hasonló ügyekben fennálló előzetes-állásfoglaláskérési kötelezettségét illeti, véleményünk szerint, ahogy a fent bemutatott C-300/01 számú ügy 32. pontjában az Európai Bíróság kifejtette, hogy EK Szerződés négy alapszabadságot biztosító rendelkezésre csak bizonyos határokon átívelő helyzetekben lehet hivatkozni. Ezen megállapítás alapján nyilvánvalónak tűnik, hogy az EK Szerződés 234. cikkelye a CILIFT ügyben tett Európai Bíróság által tett megállapításainak fényében nem kötelezi a legfelsőbb bíróságokat a hasonló ügyekben előzetes állásfoglalás-kérésre, mivel nem alkalmazható közvetlenül az ilyen helyzetekben a közösségi jog.

Fontos azonban hozzátenni, hogy ezen megállapítás kizárólag az olyan ügyekre értendő, melynek minden eleme tisztán egy tagállamra korlátozódik. Más lenne a jogi megítélésünk, ha a nemzeti szabályzás állampolgárság szerint tenne megkülönböztetést, vagy a saját állampolgárait azért érne hátrányos megkülönböztetés, mert például élve az EK Szerződés valamely alapszabadságot biztosító rendelkezésével, egy bizonyos időt egy másik tagállam területén töltött el. Erre jó példa a D’Hoop ügy. Az Európai Bíróság fenntartások nélkül elfogadta ebben az ügyben a közösségi jog alkalmazhatóságát egy olyan esetben, mikor a belga szabályozás hátrányosan megkülönböztette egy saját állampolgárát a fiatal munkavállalók beilleszkedését segítő programokkal kapcsolatban, azzal az indokkal, hogy D’Hoop kisasszony francia, egyébként a belga hatóságok által honosított érettségi bizonyítvánnyal rendelkezett.

Véleményünk szerint, ha a D’Hoop ügghöz hasonló helyzetben, mikor valóban alkalmazható a közösségi jog, és a legfelsőbb bírói fórum a felek egyikének kérésére sem kér előzetes állásfoglalást az Európai Bíróságtól, és az így előállt közösségi jogot sértő helyzet a felek egyikének bizonyíthatóan kárt okoz, akkor a Köbler ügyben az Európai Bíróság által kifejlesztett jogelvek alapján bizonyos feltételek megléte esetén az adott tagállam köteles a magánszemélyeknek a közösségi jog megsértésével a bírósági aktusai által okozott károkat megtéríteni.

A Klaus Konle (C-302/97) ügyben a tagállamok felelőségéről abban az esetben, ha egy tagállam a közösségi joggal ellentétes előzetes közigazgatási engedélyhez köti az ingatlanvásárlást.

Az alapügyben egy osztrák tartományban történő kényszerárverésen egy német állampolgárságú személynek Konle úrnak ítélték egy ingatlant azzal a feltétellel, hogy megszerzi az illetékes hatóságok engedélyét (a hatósági engedélyezési eljárás azért került bevezetésre, hogy megakadályozza, hogy a szóban forgó tartományban az természeti körülmények miatt szűkösen rendelkezésre álló építési telkeken emelt ingatlanok nyaraló céljára kerüljenek hasznosításra).

A hatóságok annak ellenére sem járultak hozzá az ingatlan-vásárláshoz, hogy Konle úr kifejezte szándékát, hogy a szóban forgó ingatlanra helyezi az állandó lakóhelyét, valamint az eddig németországi székhellyel működő cégének székhelyét. A kérdésből ezt követően jogvita kerekedett.

Időközben a közigazgatási engedélyt bevezető előíró nemzeti jogszabályt az osztrák alkotmánybíróság alkotmányellenesnek találta, ezért új szabályozás alapján került sor a jogvita elbírálása. Időközben Konle úr keresetet nyújtott be a Landesgericht für Zivilrechtssachen előtt abból a célból, hogy osztrák állam térítse meg számára a közösségi jog megsértéséből eredő kárát.

Ahhoz, hogy a magánszemélyek sikeresen követelhessék egy tagállamtól ugyanezen tagállam bíróságai előtt a közösségi jog megsértésével a számukra okozott kár megtérítését, először az Európai Bíróságnak meg kell állapítania, amennyiben az adott területen még nincs kialakult Bírői gyakorlat, hogy a szóban forgó nemzeti szabályok valóban ellentétesek-e a közösségi joggal.

Dolgozatunkban az 1996-os ingatlanvásárlást megelőző előzetes engedélyezési eljárást bevezető nemzeti szabályozás közösségi joggal való kompatibilitása körüli polémiák bemutatására szorítkozunk.

Az osztrák illetve a dán kormány szerint az EK Szerződés 295. cikkelye (222. cikkelyre változott) a tagállamok kompetenciájában hagyta a tulajdoni renddel kapcsolatos kérdések szabályozását, mely magában foglalja a tagállamok azon jogosultságát, hogy a területfejlesztéssel kapcsolatos közérdeket érvényre juttató politikájukat többek között az ingatlanvásárlásokat előzetes közigazgatási engedélyhez való kötéssel juttassák érvényre.

Az Európai Bíróság a 38. pontban kifejtett véleménye szerint, ha elismerjük, hogy a tagállamokban fennálló tulajdoni szerkezettel kapcsolatos kérdések az EK Szerződés 295. cikkelye alapján a tagállamok kompetenciájában maradnak, az nem jelenti azt, hogy ezen rendelkezés a tulajdoni renddel kapcsolatos kérdéseket teljes mértékben kivonja a közösségi jog alapszabadságait biztosító rendelkezéseinek hatálya alól. E megállapításból következően a tulajdoni renddel kapcsolatos nemzeti rendelkezések, melyek jellegüknél fogva alkalmasak lehetnek arra, hogy korlátozzák többek között a tőke szabad áramlását, csak abban az esetben lehetnek elfogadhatóak a közösségi jog szempontjából, ha a nemzeti rendelkezés az Európai Bíróság joggyakorlata által elfogadott közcél érdekében került bevezetése, valamint a nemzeti rendelkezés megfelel az arányosság jogelvének, és megállapítható, hogy az adott nemzeti rendelkezés nem helyettesíthető más az EK Szerződés céljait kevésbé korlátozó eszközzel.

Visszatérve az 1996. évi osztrák törvényhez, az Európai Bíróság kifejtette az ítélet 41. pontjában, miszerint a szabályozás hiányossága, hogy az ingatlanvásárlást megelőző előzetes közigazgatási engedély megkérése során a kérelmezőnek lehetetlen az ingatlan jövőbeli használatára vonatkozó szándékát minden kétséget kizáróan bizonyítania. Ebből

következik az Európai Bíróság véleménye szerint, hogy a kérelmeket elbíráló hatóságok olyan széles mozgástérhez jutnak, ami szinte diszkrecionális jogkörhöz hasonlítható.

Ezen kívül a közigazgatási hatóságok által használt, a törvényhez hasonló jogi kötőerejű információs füzetekből kitűnik, hogy a hatóságok a kérelmek elbírálásakor meglevő széles mozgásterüket a külföldiek, többek között a más tagállamok állampolgárainak kérelmének alaposabb kivizsgálására használnák fel. A szabályzás alapján a gyorsított eljárásra kizárólag az osztrák állampolgároknak van lehetőségük.

Az Európai Bíróság kifejtette a 43. és a 44. pontokban., hogy abban az esetben , ha egy tagállam az EK Szerződés célkitűzéseit érintő területeken közérdekből korlátozó rendelkezéseket vezet be és ennek eszközéül egy bizonyos jog gyakorlatát előzetes közigazgatási engedély megkéréséhez köti, akkor könnyen előfordulhat, hogy szóban forgó közösségi jog által garantált jogosultság gyakorlása illuzórikussá válik.

Egyes területeken az Európai Bíróság véleménye szerint az előzetes közigazgatási engedély helyettesíthető egy előzetes bejelentési kötelezettség bevezetésével anélkül, hogy a szabályozással előmozdítani kívánt nemzeti közérdeket előmozdítani kívánt eszközök hatékonysága számottevően csökkenne.

Az Európai Bíróság a 45. és a 46. pontokban elismerte, hogy az ingatlanforgalomban ez az okfejtés nem alkalmazható, hiszen az e területen eljáró hatóságoknak tényleges jogi eszközökkel kell rendelkezniük, hogy meg tudják akadályozni a törvénysértő jogügyleteket.

Tehát az Európai Bíróság szerint a tőke szabad mozgását kevésbé korlátozó előzetes bejelentési kötelezettség bevezetése akkor helyettesítheti az előzetes közigazgatási engedély megkérésének kötelezettségét, ha az előzetes bejelentésben foglaltak megsértése esetén megfelelő visszatartó erővel bíró pénzbüntetés kirovásának lehetősége áll az ügyben eljáró hatóságok rendelkezésére. A tagállamoknak lehetősége van továbbá a törvénysértő ingatlanhasználat azonnali megszüntetését elrendelni. Ezt foganatosító eszköz lehet a kényszerárverés, vagy az ingatlan adásvételének semmisségének megállapítása, mely az ingatlan-nyilvántartásban az előző tulajdonos tulajdonjogának visszaállításában manifesztálódhat.

Az is mérlegelés tárgyát képezte az ítéletben, hogy 1996-os törvényt megelőző 1993. évi törvény szövegében a törvényhozó maga is elismerte, hogy az előzetes deklaráció önmagában is elégséges eszköz arra nézve, hogy az adott tartományban az ingatlanvagyon ne legyen nyaraló céljára felhasználva.

Az Európai Bíróság véleménye szerint a szóban forgó előzetes közigazgatási engedélyen alapuló rendszer olyan nagy mozgásteret biztosít az eljáró hatóságoknak, ami könnyen a más tagállamok állampolgárainak hátrányos megkülönböztetéséhez vezethet.

A fent említettek alapján, az Európai Bíróság úgy ítélte, hogy az előzetes közigazgatási engedélyt létrehozó rendszer nem feltétlenül szükséges eszköz a nyaralókkal kapcsolatos

visszaélések megakadályozására, ezért ezen nemzeti rendelkezések nem tekinthetők összeegyeztethetőnek a közösségi jog a tőke szabad áramlását elősegítő rendelkezéseivel.

Az előzetes állásfoglalást kérő bíróság azt is megkérdezte az Európai Bíróságtól, hogy az 1996. évi előzetes közigazgatási engedélyt bevezető nemzeti szabályozás bevezetésével és alkalmazásával a közösségi jog olyan egyértelmű megsértése következett-e be, amely alkalmas lehet arra, hogy megállapítható legyen a tagállam magánszemélyekkel szemben fennálló felelőssége.

Az 58. pontban az Európai Bíróság kifejtette, hogy főszabályként a tagállami bíróságok kompetenciájába tartozik a Factortame, British Telekommunikations valamint a Dillenkofer ügyekben az Európai Bíróság által kifejtett orientációk figyelembe vételével annak megállapítása, hogy az adott tagállam köteles-e megtéríteni a közösségi jog megsértésével a magánszemélyeknek okozott károkat. Főszabályként annak megállapítása is a tagállamok kompetenciájába tartozik, hogy a közösségi jog megsértése olyan egyértelmű-e, hogy a tagállam magánszemélyekkel szembeni felelőssége megállapítható legyen.

Véleményünk szerint a fent megállapított jogelv nem eredményez korlátlan mozgásteret az illető tagállam bírósága számára, hiszen ha az alsóbb szintű bíróságok, illetve az ügyben eljáró legfelsőbb bírói fórum nem alkalmazza az adott területen az Európai Bíróság által megfogalmazott közösségi jogot, valamint az ügyben eljáró legfelsőbb bírói fórum felek egyikének kifejezett kérésére sem kér előzetes állásfoglalást az Európai Bíróságtól, akkor bizonyos feltételek megléte esetén a Thragetti del Méditerraneo ügyben megfogalmazásra került jogelvek szerint a közösségi jog megköveteli adott tagállam bíróisági aktusaiból eredő felelősségének megállapítását.

A csatlakozási okmányokban biztosított ingatlanokra illetve termőföldekre kikötött átmeneti időszak alatt a nemzeti rendelkezések milyen jellegű módosítása kompatibilis a közösségi joggal?

Ennek a kérdésnek a megválaszolásához is nyújthat segítséget a Konle ügy. Általában kijelenthetjük, hogy a csatlakozási okmányokban kikötött az átmeneti időszakokra vonatkozó derogációk időtartama alatt is a közösségi jog bizonyos mértékben korlátozza az adott területen a tagállamok szuverenitását, hiszen ezen időszakok alatt az EK Szerződés célkitűzéseiben foglalt alapszabadságok korlátozására kerül sor. Ilyen kikötés lehet, mint azt a szóban forgó ügyben is láthatjuk, az ingatlan illetve termőföldvásárlás korlátozása, vagy az új tagállamok többségének munkavállalóira vonatkozó átmeneti korlátozás. Ezekben az esetekben általában a csatlakozási okmányokban kikötésre kerül,

hogy a szóban forgó jog gyakorlását az adott tagállam nem nehezítheti meg a csatlakozás előtti helyzethez viszonyítva, illetve az átmeneti időszak időtartama alatt nem nehezítheti meg jobban az adott jog gyakorlását.

Visszatérve a Konle ügyhöz, az osztrák kormány azzal védekezett, hogy ha az 1996-os szabályozás ellentétes is lenne a közösségi joggal, a csatlakozási okmány 70. cikkelye értelmében az Osztrák Köztársaságnak joga van 2000. 01. 01.-ig fenntartani az 1996. évi szabályozást.

A könnyebb érthetőség végett kifejtjük, hogy az ingatlanvásárlást szabályozó 1993. évi törvényt az osztrák alkotmánybíróság alkotmányellenesnek minősítette, ezért került bevezetésre az 1996. évi törvény.

Felmerül a kérdés, hogy az Osztrák Köztársaság 1995. évi csatlakozási időpontjához képest a fent bemutatott körülmények között az 1996. évi ingatlanforgalomra vonatkozó osztrák törvény a csatlakozáskor hatályban lévő törvénynek minősül-e a közösségi jog alapján.

Az Európai Bíróság a Konle ügy 27. pontjában kifejtette, hogy annak ellenére, hogy alapelv szerint a nemzeti bíróságok hatáskörébe tartozik annak eldöntése, hogy mely a másodlagos lakóhelyre vonatkozó nemzeti rendelkezések minősülnek a csatlakozási okmány hatályba lépésekor hatályban lévőnek, az Európai Bíróság ebben a kérdésben a nemzeti bíróságok számára meghatározza a közösségi jogban használt <hatályban lévő jogalkotás> fogalmával kapcsolatos főbb elemeket, melyek a nemzeti bíróságok segítségére lehetnek a kérdés eldöntésében.

Az 52. pontban az Európai Bíróság kifejtette, hogy a csatlakozási okmányok hatályba lépését követően hatályba lépett nemzeti rendelkezések nincsenek automatikusan kizárva az adott az okmány által biztosított átmeneti időszakokra vonatkozó derogáció hatálya alól. Az Európai Bíróság véleménye szerint amennyiben az adott nemzeti rendelkezés lényegét tekintve megegyezik az előző rendelkezéssel, vagy az adott nemzeti rendelkezés életbe léptetésével alkalmazott, a megelőző szabályozáshoz képest életbe lépő változtatás arra szorítkozik, hogy, hogy az EK Szerződés által garantált jogok gyakorlását akadályozó nemzeti rendelkezést hatályon kívül helyezzen, akkor a csatlakozási szerződések által biztosított derogáció ezekre a nemzeti rendelkezésekre is fennáll.

Az 53. pontban az Európai Bíróság kifejtette, hogy azokban az esetekben viszont, ha az átmeneti időszak alatt hatályba lépő nemzeti rendelkezéssel életbe léptetett szabályozás az azt megelőzőhöz képest más logikai rendszeren alapszik, valamint új eljárási rendszereket vezet be, akkor ezen szabályzásra nem lehet úgy tekinteni, mint amelyre a csatlakozási szerződés által kikötött a fennálló nemzeti szabályzásra vonatkozó átmeneti derogáció vonatkozik. Ebből következően az Európai Bíróság szerint az 1996. évi osztrák szabályozás nem tekinthető a csatlakozási szerződés hatályba lépésekor hatályban lévő nemzeti rendelkezésnek.

Véleményünk szerint a kifejtett jogelvekből nem következik, hogy a csatlakozási okmányokban kikötött átmeneti időszakok folyamán a tagállamok ne vezethetnének be az Európai Bíróság joggyakorlatában is stabilan elfogadott nemzeti közérdek előmozdításának céljából, az arányosság jogelvének figyelembe vételével egy olyan nemzeti szabályozást, amely alkalmas lehet arra, hogy a csatlakozási okmány hatályba lépésének időpontjához képest jobban korlátozza az EK Szerződés valamely célkitűzését. Ennek a kérdésnek a tisztázása véleményünk szerint csak további kutatásokkal tisztázható.